УДК 811.134.2:81'374

О. А. Пожидаєва – аспірант Запорізького національного університету

Паремія як засіб характеристики іспаномовної особистості (на матеріалі концепту "труд")

Роботу виконано на кафедрі романської філології та перекладу ЗНУ

Проаналізовано комплекс суджень про труд в іспанських прислів'ях та приказках і виявлено місце й характеристики цього поняття у свідомості іспаномовної особистості.

Ключові слова: концепт, паремія, іспаномовна особистість, логема, принцип антропоцентричності.

Пожидаева Е. А. Паремия как средство характеристики испанской языковой личности (на материале концепта "труд"). Проанализирован комплекс суждений о труде в испанских пословицах и поговорках и выявленны место и характеристики этого понятия в сознании испанской языковой личности.

Ключевые слова: концепт, паремия, испанская языковая личность, логема, принцип антропоцентричности.

Poshidaeva E. A. Proverbs as a Means of Personal Characteristics of the Spanish Language (on the Material Concept of "Labor"). This article attempts to analyze the complex judgments about the labor in Spanish proverbs and sayings and on the basis of this analysis to identify the place and characteristics of this concept in the minds of the Spanish language personality.

Key words: concept, proverbs, Spanish language personality, logema, principle of anthropocentrism.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній лінгвістиці зберігається особливий інтерес до вивчення мови в тісному зв'язку зі світорозумінням, світовідчуттям людини, з її практичною та ментальною діяльністю (Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, А. В. Бондарко, В. Г. Гак, О. А. Корнилов, Н. А. Красавський, В. В. Красних, Е. В. Падучева, Б. А. Серебренніков, В. Н. Телия та ін.). На сьогоднішньому етапі розвитку лінгвістичної науки зазначається, що без "людського фактору" пізнання мови в повному обсязі неможливе. Це положення, що базується на принципах антропоцентризму, пояснює популярність у мовознавстві кінця XX − початку XI століття досліджень у межах пареміології на матеріалі різних мов.

Об'єктом нашого дослідження є іспанські паремії як одиниці вторинної номінації концепту "труд". Паремії в когнітивному плані репрезентують знаки вторинної номінації, що мають у своєму значенні змістовий зв'язок із семантикою знаків первинної номінації. Вона підтримується подвійною референцією слова, що вживається в переносному значенні: у мовній свідомості етносу слово (або паремія в цілому) співвідноситься з двома предметами думки − первинним, який заснований на предметно-перцептивному пізнанні дійсності, та вторинним, що є продуктом асоціативно-символічного мислення.

Нами здійснено спробу проаналізувати комплекс суджень про труд в іспанських прислів'ях та приказках і на підставі аналізу виявити місце й характеристики цього поняття у свідомості іспаномовної особистості. Аналіз проведений на матеріалі сучасних іспанських пареміологічних словників: *Diccionario de dichos y frases hechas; Diccionario geográfico popular de cantares, refranes, adagios y proverbios españoles; Diccionario de refranes; Diccionario de aforismos, proverbios y refranes; Gran dicionario de refranes de la lengua española.*

Актуальність роботи обумовлена необхідністю дослідження ролі мови у формуванні особистісних властивостей представника певного лінгвокультурного континууму, а також недостатнім вивченням таких одиниць мови, як паремії в ролі засобу вербальної репрезентації мовної особистості. Труд як один з основних компонентів, на основі яких будується картина світу, знаходить своє відображення в пареміології не тільки іспанської мови, а й інших мов різних народів світу.

Лексикографічний аналіз лексем, які репрезентують концепт ТРУД в іспанській мові, а також виявлення національно-культурно обумовлених змістів, що маркують особливості іспаномовної особистості, є **метою** нашої роботи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На думку Ю. С. Степанова, у загальнолюдській культурі нараховують більш ніж п'ятдесят базових концептів. Серед них центральне місце займає концепт "трудова діяльність" [5]. Це положення підтвер-

© *Пожидаєва О. А., 2011*

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

джується роллю труду під час визначення біологічного й соціального статусу людини. Труд є одним із найскладніших соціальних явищ. Праця, її результати, особливості здійснення визначають настанови, стереотипи.

Тема "труд" є однією з провідних у прислів'ях та приказках багатьох народів світу. Найбільший інтерес представляють прислів'я та приказки, в яких яскраво відображено специфіку народного мислення, що склалася в ході історичного розвитку мовної культури, яка знаходить своє відображення в лексикографічних джерелах [3, 41].

Під час аналізу фіксували прислів'я, що містять змістовну одиницю "труд" та її складники. Отож, для аналізу було відібрано 68 паремій, із них сім містять лексему ***trabajo,*** сім – ***obra,*** п'ять – лексему ***labor,*** одна – ***arte.*** Діяльнісний процес виражений за допомогою дієслів ***trabajar*** (17 паремій), ***hacer*** (10), а також інших лексем, безпосередньо пов'язаних із лексемами про виконання якої-небудь фізичної діяльності: ***sembrar*** (4), ***hilar*** (1), ***empezar, terminar*** (1), ***batir*** (1), ***machacar*** (1), ***llevar*** (1), ***coger*** (1), ***sacar*** (1), ***azotar*** (1). Усе це, на наш погляд, створює досить широкий синонімічний ряд дієслів, що означають виконання певної фізичної діяльності.

У межах нашого дослідження також розглянуто паремії про лінощі та неробство, оскільки в них проявляється нелюбов до праці, небажання працювати. Із загальної кількості відібраних паремій лексему ***dormir*** містять дві паремії, ***ocio*** – одна, ***ociosidad*** – одна, ***pereza*** – одна паремія.

Серед досліджуваних паремій про труд також виділені паремії, що містять у своєму складі лексеми не про труд, а його результати, серед них ***vencer*** − одна паремія, ***alcanzar*** − одна, ***ganar*** − дві паремії.

Отже, розглянуті паремії можна об'єднати в декілька ключових логем. Логема чи логічна фраза – це "думка, що представляє собою цільне або розчленоване відображення дійсності, яка співвідносить із нею свій зміст, а також яка характеризується структурною незалежністю та відносною завершеністю й з огляду цих властивостей виступає в ролі одиниці процесу мислення" [1, 25].

Усі відібрані нами паремії про труд, трудову діяльність можна звести до двох загальних логем:

1. Труд відіграє важливу роль у житті людини (32 паремії).
2. Труд приносить свої плоди, винагороду (36 паремій).

У складі позначених логем можна виділити логеми нижчого порядку. Так, у межах логеми 1 виділяємо такі логеми:

1.1. Труд – обов'язкова діяльність людини, якою вона повинна займатися протягом життя, покликання. Труд даний людині від народження, це її партнер (***Nace el hombre para trabajar y no para holgar; De tejas abajo cada uno vive con su trabajo; El trabajo no pesa***) − три паремії.

1.2. Людина пізнається по справах – 23 паремії.

1.2.1. Лінощі зазначаються головним недоліком людини. У прислів'ях, поруч із неробством, засуджують марні розмови, які заважають виконанню справ. Неробство також принижує гідність людини ***(no es persona baja el que trabaja; El trabajo dignifica y robustece, el ocio envilece; Más hacer y menos decir*** та ін.) – 18 паремій.

1.2.2. Після того, як людина виконає роботу, можна зробити висновки про неї саму. Добре зроблена справа є найкращою похвалою її виконавця ***(La buena obra al maestro honra; No por lo que dice, sino por lo que hace vale el hombre, Al árbol se le conoce por sus frutos y al hombre por sus obras; No es quien teme al oficio, sino es quien el oficio teme*** та ін.***)*** – шість паремій.

1.3. Будь-яка справа повинна бути завершеною ***(El fin corona la obra)*** – одна паремія.

1.4. Труд – це дещо, що потребує терпіння та витрат достатньої кількості часу ***(Con paciencia todo se vence; Del dicho al hecho hay mucho trecho*** та ін.***)*** – п'ять паремій.

У межах логеми 2 можна позначити такі логеми нижчого порядку:

2.1. Труд людину годує ***(Bien cena, quien bien trabaja; Quien trabaja come y buena ropa se pone; Trabaja y no comerás paja*** та ін.***)*** – вісім паремій.

2.2. Паремії, які мають негативний зміст, відображають культурне установлення про те, що хто трудиться, тому й погано ***(El burro que más trabaja, más pronto rompe el aparejo)*** – одна паремія.

2.3. Труд може бути некорисним, що не приносить ніякої користі та поживи ***(Trabajar para el nuncio; Trabajar por el amor al arte; Sacar agua con colador*** та ін.***)*** – п'ять паремій.

2.4. Чим швидше справу буде розпочато, тим швидше вона принесе результати ***(Siembra temprano y cogerás paja y grano; El que se adelanta, gana*** та ін.***)*** – чотири паремії.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

На основі нашого дослідження можна зробити **висновок** про те, що тема “труд” є однією з провідних в іспанських прислів’ях, про що свідчить багато прислів’їв про труд; окрім того, прислів’я інших тематичних груп, таких як “час”, “лінощі”, “честь”, “винагорода”, тісно пов’язані з першими.

Мету труду іспаномовна особистість бачить, головним чином, у підтримці свого існування. Труд – це передусім необхідність. Труд розуміють в моральному ракурсі, це її партнер. Паремій, які дають позитивну оцінку тому, хто працює, більшість.

Слід також відзначити, що пареміологічні одиниці спочатку антропо- та етноцентричні. Принцип антропоцентричності передусім пов’язаний із тим, що мову використовує людина, відображає її у всіх проявах. Паремії − це особливий клас мовних одиниць, який повною мірою реалізує принцип антропоцентричності: людина є мірою всіх речей.

Вони відображають історичний досвід мовної особистості, а стосовно ключових концептів, то вони дають інформацію про знання, якими розпоряджається культура відносно фрагментів невидимого світу, що стоять за ними.

Можна стверджувати, що концепт ТРУД як ментально-когнітивне утворення відображає систему уявлень та понять мовної особистості про певний фрагмент дійсності, що у свідомості мовної особистості зберігаються глибинні, етимологічні семи, які репрезентують його.

Подальше вивчення іспанських паремій буде сприяти виявленню особливостей їх формування та функціонування, ролі пареміологічного фонду характеристики іспаномовної особистості в цілому.

Література

1. Иванова Р. А. Логико-лингвистический статус сложноподчиненного предложения / Р. А. Иванова // Аспекты лингвистических и методических исследований. – Архангельск : Изд-во ПГУ, 1999. – № 1. – С. 24−28.
2. Краткий словарь когнитивных терминов / [Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина]. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
3. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – 345 с.
4. Попова З. Д. Понятие “концепт” в лингвистических исследованиях / З. Д. Попова, В. И. Стернин. – Воронеж : [б. и.], 1999. – 487 с.
5. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Академ-Проект, 2001. – 990 с.
6. José María Sbarbí y Osuna Gran diccionario de refranes de la lengua española. – Buenos Aires, 1943. – 876 p.
7. Jorge Sintes Pros. Diccionario de aforismos, proverbios y refranes. Con su interpretación para el empleo adecuado y con equivalencias en cinco idiomas / J. S. Pros. – Barcelona, 1954. – 983 p.
8. Diccionario geográfico popular de cantares, refranes, adagios y proverbios españoles / Vergara Martín Gabriel María. – Mairena del Aljarafe : Extramuros edición, 2009. – 348 p.
9. Buitrago A. Diccionario de dichos y frases hechas / A. Buitrago. – Madrid : Espasa Calpe, 2002. – 763 p.

Статтю подано до редколегії
18.03.20011 р.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com